

Out of Art – actuele outsider art/contemporary outsider art

Palais Idéal, Frankrijk

Afgelopen zomer bezocht ik het Palais Idéal van Ferdinand Cheval; een mooi voorbeeld van een follie. Het begrip follie heeft zijn wortels in de architectuur van de 18e eeuw. Rijke Engelse landeigenaren versierden hun parken en tuinen met nutteloze bouwwerken, zoals nepruïnes in gotische stijl, torens en Griekse of Romeinse tempels, compleet met obeliskken.

Het begrip follie werd later ook gebruikt voor nutteloze bouwsels, waarbij de vaak autodidacte maker zich uitleeft in de meest wonderlijke combinaties van vormen en materialen. Andere voorbeelden van dergelijke fantastische en unieke bouwwerken zijn: The Rock Garden van de Indiër Nek Chand in Chandigarh, de Tarot Gardens van Niki de Saint Phalle in Italië en dichterbij huis, het fort van Willem Ham in Holkerveen, bij Amersfoort.

Omdat deze 'visionary environments' veel belangstelling van de surrealisten kregen, deelt men ze ook wel in onder de term 'surrealistische architectuur'. De makers van follies worden zelden serieus genomen. Toch intrigeren deze bouwsels en verkrijgen ze soms de status van monument. Zo ook het Palais Idéal van Cheval.

Een dorpsgek?

Ferdinand Cheval (1836-1924) werd geboren in Charmes-sur-l'Herbasse in Frankrijk. Hij was een tijdje bakkersknecht en kreeg in 1869 een baan als postbode in Hauterives, een klein dorpje op ongeveer 47 kilometer ten noordoosten van Valence in de Drôme. De eenvoudige plattelandspostbode droomde over het bouwen van een vreemd kasteel. Hij raakte gefascineerd door de vondst van grillig gevormde stenen, die hij op zijn ronde verzamelde en met zijn kruiwagen naar zijn achtertuin vervoerde. In 1879, 43 jaar oud, begon hij daadwerkelijk met de bouw van zijn ideale paleis. Elk vrij moment bouwde en modelleerde hij de meest bizarre vormen in de zogenaamde 'cementrustiek', een speciale techniek met cement en stenen. Over zijn werk zei hij zelf: "Ik beschouw mezelf als een dwaas; ik was geen metselaar, ik had nog nooit een troffel in mijn handen gehad; ik werd beeldhouwer maar de beitel was mij onbekend; en wat de bouwkunst betreft, die had ik nooit bestudeerd." Voor zijn omgeving was deze postbode dan ook een dorpsgek die zijn tijd beter aan zijn gezin kon besteden dan aan dat bouwsel in zijn tuin.

Ultieme barok

Als bezoeker kun je het gebouw ervaren als een allegaartje aan bouwstijlen dat herinneringen oproept aan uiteenlopende culturen. Het heeft iets van een Vietnamese- en Indische tempel, een moskee, een feodaal kasteel, een Zwitsers chalet en de geboortegrot van Maria, en dat allemaal tegelijk. Alles is nog eens overgoten met een barokke rijkdom aan decoraties. Ook kun je het zien als een enorm schip dat eeuwen in de zee heeft gelegen en begroeid is geraakt met mosselen en zeewier.

Cheval versierde de muren en torens met dieren. Adelaars, struisvogels, ganzen, flamingo's, een olifant, een kameel en een octopus duiken op uit het 'cementrustiek'.

Het gebouw heeft een crypte, trappen, terrassen en een binnengalerij van ruim 22 meter lang. Aan de oostgevel modelleerde de postbode drie door hun omvang fascinerende reuzen, die een waarschuwend vinger in de lucht steken. Hij gaf ze de namen: Caesar (Romeinse veldheer), Archimedes (Griekse geleerde) en Vercingétorix (verdediger van Gallië). Tussen deze drie kanjers staan twee kleine figuren met de armen naar de hemel gericht: Veleda (vrouwelijke druïde) en Isis (Egyptische godin).

Watervallen, trappen en kelders vormen een ingewikkeld verband tussen deze figuren en de eerste etage. Speciaal voor het bergen van zijn kruiwagen, emmers en troffels maakte Cheval een kleine grot, links van de drie reuzen. Overall kun je inscripties vinden die geïnspireerd zijn op legenden, bijbelteksten of gewoon wijze woorden die hij ergens gelezen had en die hij op eigen wijze interpreteerde.

Om zijn dagelijkse werk bij zonsondergang beter te kunnen bekijken, bouwde Ferdinand een kleine belvédère (uitzichttoren) op een tiental meters van de oostgevel. Hij voorzag deze van een zonnewijzer met de wijze woorden "het is niet de tijd die voorbij gaat, maar wij". Leuk detail is dat van de zonnewijzer niets klopt; hij staat verkeerd ten opzichte van de zon.

Graftombe

Op de noordoost gevel vermeldde Cheval tenslotte dat de bouw hem 3500 zakken cement en kalk, 10.000 dagen,

93.000 uren en 35 jaren van beproeving heeft gekost.

Zijn privé leven ging bij dit alles niet over rozen. Zijn eerste zoon uit het huwelijk met Rosalie Revol werd niet ouder dan een jaar en zijn jonge vrouw overleed acht jaar na de geboorte van hun tweede zoon. Cheval trouwde later met Philomène Richaud, maar overleefde ook haar én zijn tweede zoon.

In de oostgevel van het Palais Idéal bouwde Cheval een oneraardse Egyptische graftombe voor zijn familie. Door de nieuwe wetgeving met betrekking tot de lijkbezorging, kreeg hij echter geen toestemming ze hier te begraven. Na het overlijden van zijn tweede vrouw bouwde hij daarom een graftombe op de officiële begraafplaats van Hauterives. Twee jaar na de voltooiing ervan overleed hij op 88 jarige leeftijd.

Erkenning

Door tijdgenoten werd Ferdinand Cheval beschouwd als een dwaas met een nutteloos bouwsel in zijn achtertuin; zonde van tijd, geld en materiaal. Toch waren er ook in die tijd al publicaties met foto's van de postbode en zijn echtgenote bij het ideale paleis. Leden van plaatselijke sportverenigingen lieten zich ook graag vereeuwigen voor dit imposante bouwsel.

Officiële erkenning kreeg Cheval postuum op 23 september 1969, toen André Malraux, de toenmalige minister van cultuur het Palais Idéal op de monumentenlijst plaatste als voorbeeld van naïeve bouwkunst. Zo blijft dit kwetsbare bouwsel beschermd voor de toekomst. In 1982 werd het grondig gerestaureerd en twee jaar later wijdde de Franse post er zelfs een postzegel aan. De inwoners van Hauterives lieten zich ook niet onbetuigd en richtten voor het postkantoor een borstbeeld van de postbode op.

Tegenwoordig is le Palais Idéal een belangrijke trekpleister voor bezoekers, compleet met een winkel waar boeken, dvd's T-shirts, petjes, sleutelhangers en posters verkocht worden. Uiteindelijk is er dus bij een breed publiek erkenning gekomen voor de dorpsgek met fantasie en doorzettingsvermogen die deze intrigerende follie voor ons achterliet.

Tekst: Frits Gronert

www.facteurcheval.com

